

DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.13.2026.01>
УДК 343.98 (477)

Тетяна Бобко,

кандидат юридичних наук,
голова Харківського районного суду Харківської області
м. Харків, Україна;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2911-9690>,
e-mail: tetiana.justice.ua@gmail.com

Особливості предмета доказування у кримінальних провадженнях щодо ухилення від відбування покарання

Тетяна Бобко

Стаття присвячена комплексному дослідженню особливостей предмета доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних із ухиленням від відбування покарання. Обґрунтовано, що ефективність реалізації виховної функції кримінального права безпосередньо залежить від реального виконання призначеного покарання, тоді як ухилення від його відбування нівелює досягнення цілей кримінальної відповідальності та підриває авторитет правосуддя. На цій основі проаналізовано структуру предмета доказування з урахуванням специфіки складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 389, 390, 391 КК України. Встановлено, що предмет доказування у цій категорії проваджень охоплює не лише загальні обставини, визначені кримінальним процесуальним законодавством, а й додаткові елементи, зокрема юридичні передумови виникнення обов'язку відбування покарання, факт обізнаності особи про його умови, наявність реальної можливості виконання покладених обов'язків, а також спрямованість умислу на їх невиконання. Зроблено висновок, що систематизація елементів предмета доказування у справах цієї категорії створює підґрунтя для підвищення ефективності досудового розслідування та формування криміналістичних рекомендацій щодо протидії ухиленню від відбування покарання.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, злочин, кримінальне провадження, покарання, доказування, предмет доказування.

Постановка наукової проблеми. У сучасних умовах реформування кримінальної юстиції та переорієнтації її на гуманістичні засади особливого значення набуває реалізація функцій кримінального права, серед яких, поряд із охоронною, превентивною та іншими, важливе місце посідає виховна функція. Її зміст полягає у формуванні в особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, стійкої установки на правомірну поведінку, недопущенні повторного вчинення правопорушень, а також у загальному впливі на правосвідомість суспільства. Реалізація цієї функції безпосередньо пов'язана із застосуванням кримінального покарання як засобу державного примусу, що має не лише каральний, а й виправний і превентивний характер.

Водночас ефективність досягнення зазначених цілей значною мірою залежить не лише від факту призначення покарання, а й від його реального виконання. У цьому контексті кримінальні правопорушення, пов'язані з ухиленням від відбування покарання, набувають особливого значення, оскільки вони фактично нівелюють можливість реалізації виховної функції кримінального права. Ухиляючись від виконання покладених судом обов'язків, особа уникає впливу тих правових і соціальних механізмів, які мають забезпечити її виправлення, що створює передумови для рецидивної злочинної поведінки та підриває авторитет правосуддя.

Крім того, поширення альтернативних видів покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, зокрема пробачійного нагляду, громадських чи виправних робіт, об'єктивно розширює сферу потенційних зловживань,

ФІНАНСУВАННЯ

Це дослідження не отримувало жодних спеціальних грантів від фінансуючих організацій у державному, комерційному чи некомерційному секторах.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Фінансуюча сторона не брала участі в розробці дизайну дослідження, зборі та аналізі даних, прийнятті рішення про публікацію або підготовці рукопису.

УЧАСНИКИ

Автор брав участь виключно в інтелектуальній дискусії, що лежить в основі цієї статті, дослідженні прецедентного права, написанні та редагуванні, і несе відповідальність за зміст та інтерпретацію.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Автор заявляє, що у нього немає конфлікту інтересів.

CREATIVE COMMONS 4.0 ATTRIBUTION INTERNATIONAL (CC_BY_4.0)

Ця стаття з відкритим доступом, поширена на умовах Ліцензії атрибуції Creative Commons (CC_BY_4.0), що дає змогу необмежено використовувати, поширювати й відтворювати на будь-якому носії за умови посилання на оригінального(-их) автора(-ів) та джерела.

Tetiana Bobko,

FEATURES OF THE SUBJECT OF EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS CONCERNING EVASION OF SERVING A PUNISHMENT

The article presents a comprehensive study of the subject of evidence in criminal proceedings involving evasion of serving a sentence. It is substantiated that the effectiveness of the educational function of criminal law depends directly on the actual execution of the imposed sentence, while evasion of serving it nullifies the achievement of the goals of criminal liability and undermines the authority of justice. On this basis, the structure of the subject of evidence is analyzed, taking into account the specifics of the components of criminal offenses provided for in Articles 389, 390, and 391 of the Criminal Code of Ukraine. It was established that the subject of proof in this category of proceedings includes not only the general circumstances defined by criminal procedural legislation but also additional elements, in particular the legal prerequisites for the emergence of the obligation to serve the sentence, the fact of the person's awareness of its conditions, the presence of a real possibility of fulfilling the assigned duties, as well as the intention to fail to fulfill them. It was concluded that systematizing the elements of the subject of proof in cases of this category provides a basis for increasing the effectiveness of the pre-trial investigation and the formulation of forensic recommendations to counteract evasion of serving the sentence.

Keywords: criminal offense, crime, criminal proceedings, punishment, evidence, subject of proof.

Особливості предмета доказування у кримінальних провадженнях щодо ухилення від відбування покарання

пов'язаних з їх невиконанням. За таких умов проблема ухилення від відбування покарання виходить за межі суто кримінально-правового регулювання і набуває вагомого значення, оскільки ефективне реагування на такі діяння безпосередньо залежить від якості їх виявлення, документування та доказування.

У цьому аспекті особливої актуальності набуває питання забезпечення своєчасного та ефективного розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від відбування покарання. Ключову роль при цьому відіграє належне формування предмета доказування, який у зазначеній категорії проваджень має специфічний характер і пов'язаний із необхідністю встановлення не лише факту невиконання покладених обов'язків, а й наявності реальної можливості їх виконання, відсутності поважних причин та спрямованості умислу на ухилення.

Отже, дослідження особливостей предмета доказування у кримінальних провадженнях щодо ухилення від відбування покарання є необхідною умовою підвищення ефективності кримінального переслідування таких діянь, а відтак – забезпечення належної реалізації виховної функції кримінального права.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Проблематика визначення предмета доказування та особливостей здійснення доказової діяльності у кримінальних провадженнях тривалий час перебуває у центрі уваги науковців – представників кримінально-правового циклу. Значний внесок у розроблення концептуальних засад цього науково-практичного напрямку зробили такі вчені, як С. Є. Абламський, В. В. Вапнярчук, А. Ф. Волобуєв, В. О. Завтур, І. В. Гловюк, В. П. Гмирко, І. В. Гора, В. О. Гусева, В. А. Журавель, О. М. Дроздов, О. В. Капліна, В. О. Коновалова, Р. О. Мовчан, В. Т. Нор, М. А. Погорецький, О. С. Попович, О. В. Пчеліна, В. В. Тіщенко, І. В. Рогатюк, М. М. Стоянов, Т. Г. Фоміна, Р. М. Шехавцов, М. Є. Шумило, Д. М. Цехан, А. М. Черняк, Г. В. Чорний, Б. В. Щур та інші.

Аналіз останніх наукових публікацій свідчить про зростання уваги дослідників до конкретизації предмета доказування залежно від категорії кримінальних правопорушень.

Зокрема, В. С. Бондар здійснює систематизацію обставин, що підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях за фактами терористичних актів, наголошуючи на необхідності розширення традиційного підходу до предмета доказування з урахуванням специфіки механізму таких діянь та їх суспільної небезпечності¹. Подібну позицію висловлює Т. С. Єфіменко, яка, досліджуючи предмет доказування у справах про воєнні злочини, обґрунтовує доцільність включення до його структури не лише класичних обставин, передбачених кримінальним процесуальним законом, а й елементів, пов'язаних із міжнародно-правовим контекстом і особливостями збройного конфлікту².

О. П. Провоторов та І. В. Козакова аналізують структуру предмета доказування у кримінальних провадженнях щодо юридичних осіб, пропонуючи його багаторівневу класифікацію та диференціацію залежно від суб'єктного складу³.

Водночас значна кількість досліджень присвячена особливостям предмета доказування у конкретних категоріях справ. Так, М. В. Менджул розглядає специфіку доказування у провадженнях щодо неналежного виконання медичними працівниками професійних обов'язків, акцентуючи увагу на необхідності встановлення причинного зв'язку та

¹ Бондар В. С. Предмет доказування у кримінальних провадженнях, відкритих за ознаками терористичних актів [The subject matter of proof in criminal proceedings initiated on the grounds of terrorist acts]. *Нове українське право*. 2025. № 3. С. 162–176. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.3.21>

² Єфіменко Т. С. Предмет доказування у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів [The Subject Matter of Proof in Criminal Proceedings Concerning War Crimes]. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. Т. 36. № 3. С. 232–243. DOI: <https://doi.org/10.32631/vsa.2025.3.17>

³ Провоторов О. П., Козакова І. В. Теоретичні аспекти предмета доказування у кримінальному провадженні щодо юридичних осіб за законодавством України [Theoretical Aspects of the Subject Matter of Proof in Criminal Proceedings Involving Legal Entities Under Ukrainian Law]. *Право і суспільство*. 2025. № 1. С. 398–403. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.1.58>

стандартів належної поведінки⁴. К. А. Романаускас та А. В. Федотенко, досліджуючи кримінальні правопорушення у сфері надання професійно-правничої допомоги, пропонує структуру предмета доказування через призму механізму заподіяння шкоди та форми вини⁵.

Водночас, попри ґрунтовність наукових розробок у цій сфері, низка аспектів, пов'язаних із конкретизацією предмета доказування у окремих категоріях кримінальних правопорушень, зокрема тих, що пов'язані з ухиленням від відбування покарання, залишаються недостатньо дослідженими та потребують подальшого наукового осмислення.

Мета статті полягає у систематизації обставин, що підлягають установленню у кримінальних провадженнях про кримінальні правопорушення, пов'язані із ухиленням від відбування покарання.

Викладення основного матеріалу дослідження. Кримінально-правова характеристика кримінальних правопорушень, пов'язаних із ухиленням від відбування покарання, дозволяє визначити коло специфічних обставин, що підлягають встановленню у відповідних кримінальних провадженнях та формують зміст предмета доказування. Йдеться не лише про загальні обставини, передбачені ст. 91 КПК України, а й про ті, що безпосередньо відображають механізм реалізації протиправної поведінки у межах складів кримінальних правопорушень, передбачених, зокрема, ст. 389, 390, 391 КК України.

Передусім у межах доказування підлягає встановленню подія кримінального правопорушення у її фактичному та юридичному вимірах. Це означає необхідність з'ясування моменту виникнення в особи обов'язку відбудовання покарання, що, як правило, пов'язується з набранням законної сили обвинувальним вироком суду або прийняттям відповідного процесуального рішення щодо виконання покарання. У кримінальних провадженнях за ст. 389 КК України (ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі) істотного значення набуває встановлення періоду, протягом якого особа була зобов'язана виконувати покладені на неї обов'язки (з'являтися до органу пробачії, виконувати громадські чи виправні роботи, дотримуватися встановлених обмежень), а також конкретних фактів їх невиконання. Натомість у провадженнях за ст. 390 КК України (ухилення від відбування покарання у виді обмеження або позбавлення волі) важливо встановити факт самовільного залишення місця відбування покарання або неповернення до нього, а також часу та тривалості такого ухилення.

При цьому принципово важливим елементом предмета доказування є встановлення обізнаності особи щодо покладеного на неї обов'язку відбудовання покарання та умов його виконання. У цій категорії кримінальних проваджень така обізнаність, як правило, має не припушуваний, а об'єктивно підтверджений характер, оскільки особа фактично розпочинає відбування покарання, перебуває під контролем відповідних органів та безпосередньо ознайомлюється з установленим порядком і правилами поведінки.

Показовим у цьому аспекті є вирок Самарського районного суду м. Дніпра від 09 січня 2019 року, у якому встановлено, що засуджений після прибуття до виправного центру був під розпис ознайомлений із порядком та умовами відбування покарання, межами території установи, а також попереджений про кримінальну відповідальність за ухилення від його відбування. Надання йому короткострокового виїзду за межі установи та подальше неповернення після закінчення визначеного строку суд обґрунтовано розцінив як свідому реалізацію умислу на ухилення від відбування покарання⁶.

⁴ Менджул М. В. Предмет доказування у справах про неналежне виконання медичними працівниками своїх обов'язків [The burden of proof in cases involving medical professionals' failure to properly perform their duties]. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Т. 1. № 91. С. 382–386. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.1.55>

⁵ Романаускас К., Федотенко А. Злочини у сфері надання професійної правничої допомоги: особливості предмета доказування [Crimes in the Field of Professional Legal Services: Specifics of the Subject Matter of Proof]. *Наука і правоохорона*. 2026. Т. 1. № 71. С. 185–193. DOI: <https://doi.org/10.33270/05267101.19>

⁶ Вирок Самарського районного суду [Judgment of the Samara District Court] м. Дніпра від 09 січня 2019 року у справі № 206/5/19 (кримінальне провадження № 1-кп/206/125/19).

Tetiana Bobko,

BESONDERHEITEN DES BEWEISGEGENSTANDS IN STRAFVERFAHREN WEGEN STRAFVERMEIDUNG

Der Artikel widmet sich einer umfassenden Untersuchung der Besonderheiten des Beweisgegenstands in Strafverfahren im Zusammenhang mit der Flucht vor der Strafverbüßung. Es wird dargelegt, dass die Wirksamkeit der Erziehungsfunktion des Strafrechts unmittelbar von der tatsächlichen Vollstreckung der verhängten Strafe abhängt, während die Flucht vor der Strafverbüßung die Erreichung der Ziele der strafrechtlichen Verantwortung zunichte macht und die Autorität der Justiz untergräbt. Auf dieser Grundlage wird die Struktur des Beweisgegenstands unter Berücksichtigung der Besonderheiten der in den Artikeln 389, 390 und 391 des Strafgesetzbuchs der Ukraine vorgesehenen Straftatbestände analysiert. Es wurde festgestellt, dass der Beweisgegenstand in dieser Kategorie von Verfahren nicht nur die allgemeinen, im Strafprozessrecht festgelegten Umstände umfasst, sondern auch zusätzliche Elemente, insbesondere die rechtlichen Voraussetzungen für das Entstehen der Pflicht zur Verbüßung der Strafe, die Kenntnis der Person über deren Bedingungen, das Vorliegen einer tatsächlichen Möglichkeit zur Erfüllung der auferlegten Pflichten sowie die auf deren Nichterfüllung gerichtete Vorsatz. Es wird der Schluss gezogen, dass die Systematisierung der Elemente des Beweisgegenstands in Verfahren dieser Kategorie die Grundlage für eine Steigerung der Effizienz der vorgerichtlichen Ermittlungen und die Formulierung kriminalistischer Empfehlungszur Bekämpfung der Strafvollzugsflucht bildet.

Schlüsselwörter: Straftat, Verbrechen, Strafverfahren, Strafe, Beweisführung, Beweisgegenstand.

Tetiana Bobko,

CARACTÉRISTIQUES DE L'OBJET DE LA PREUVE DANS LES PROCÉDURES PÉNALES POUR ÉVASION DE PEINE

Cet article est consacré à une étude approfondie des caractéristiques de l'objet de la preuve dans les procédures pénales relatives à la soustraction à l'exécution d'une peine. Il démontre que l'efficacité de la fonction éducative du droit pénal dépend directement de l'exécution effective de la peine prononcée, tandis que la soustraction à cette peine compromet la réalisation des objectifs de la responsabilité pénale et porte atteinte à l'autorité de la justice. Sur cette base, la structure de l'objet de la preuve est analysée, en tenant compte des spécificités des composantes des infractions prévues aux articles 389, 390 et 391 du Code pénal ukrainien. Il est établi que l'objet de la preuve dans ce type de procédure comprend non seulement les circonstances générales déterminées par la législation procédurale pénale, mais aussi des éléments supplémentaires, notamment les conditions légales d'entrée en vigueur de l'obligation d'exécuter une peine, la connaissance par la personne de ses conditions, l'existence d'une possibilité réelle de remplir ses obligations, ainsi que l'intention de ne pas les remplir. Il est conclu que la systématisation des éléments de preuve dans les affaires de cette catégorie crée une base pour accroître l'efficacité de l'enquête préalable au procès et pour formuler des recommandations criminalistiques afin de lutter contre la fraude.

Mots-clés : infraction pénale, crime, procédure pénale, peine, preuve, objet de preuve.

Особливості предмета доказування у кримінальних провадженнях щодо ухилення від відбування покарання

Зазначене дозволяє дійти висновку, що у подібних кримінальних провадженнях факт обізнаності особи про зміст покладених на неї обов'язків не потребує складного доказування, оскільки підтверджується сукупністю об'єктивних даних, пов'язаних із початком фактичного відбування покарання та процедурою ознайомлення із його умовами. Відтак у центрі предмету доказування перебуває не встановлення самого факту обізнаності, а доведення свідомого характеру її порушення та спрямованості поведінки особи на уникнення виконання покарання.

Спосіб учинення цих кримінальних правопорушень має переважно поведінково-організаційний характер і проявляється як у формі активних дій, так і у формі бездіяльності. Зокрема, для складу, передбаченого ст. 389 КК України, типовими є систематична неявка до уповноваженого органу, невиконання встановлених обмежень, ігнорування вимог контролюючих органів. У межах ст. 390 КК України спосіб реалізації злочинного умислу найчастіше пов'язаний із самовільним залишенням установи виконання покарань, використанням обману чи зловживання довірою персоналу, а іноді – із заздалегідь підготовленими діями, спрямованими на втечу. Для складу, передбаченого ст. 391 КК України (злісна непокоря вимогам адміністрації установи виконання покарань), істотним є встановлення системності або демонстративності протиправної поведінки, що свідчить про свідоме ігнорування законних вимог адміністрації.

Спосіб учинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із ухиленням від відбування покарання, не обмежується лише формами пасивної поведінки, а може набувати комплексного характеру, поєднуючи бездіяльність із активними діями, спрямованими на введення в оману контролюючих органів. Це, у свою чергу, обумовлює необхідність розширеного підходу до доказування, який передбачає встановлення не лише факту ухилення, але й використаних засобів, способів їх виготовлення та механізму застосування.

З криміналістичної точки зору це також зумовлює потребу у застосуванні спеціальних знань, зокрема проведення техніко-криміналістичних експертиз документів, що дозволяють встановити спосіб їх виготовлення, факт внесення змін та ідентифікувати використані технічні засоби. Відтак використання додаткових знарядь і засобів у межах досліджуваних кримінальних правопорушень є не факультативною, а у низці випадків системною ознакою їх криміналістичної характеристики.

Важливою складовою предмета доказування є обстановка вчинення кримінального правопорушення, яка в цій категорії справ має інституційно зумовлений характер. Умови відбування покарання, рівень контролю за поведінкою засудженого, специфіка функціонування органів пробації або установ виконання покарань безпосередньо впливають на можливість реалізації злочинного наміру. В умовах воєнного стану ці чинники можуть набувати додаткового значення, оскільки об'єктивні труднощі в організації контролю, кадрові обмеження чи переміщення установ створюють додаткові ризики для ухилення.

Не менш значущим є встановлення суб'єктивної сторони кримінального правопорушення. Ухилення від відбування покарання характеризується прямим умислом, що проявляється в усвідомленні особою факту покладеного на неї обов'язку та свідомому небажанні його виконувати. У межах доказування підлягають з'ясуванню мотиви такої поведінки, серед яких можуть бути небажання зазнавати обмежень, прагнення зберегти звичний спосіб життя, уникнути контролю або продовжити іншу протиправну діяльність. Водночас важливим є встановлення того, що особа була належним чином повідомлена про умови відбування покарання, розуміла їх зміст і наслідки невиконання.

Щодо характеристики суб'єкта кримінального правопорушення, то у цій категорії справ він є спеціальним. Ним може бути лише особа, щодо якої набрав законної сили обвинувальний вирок і яка зобов'язана відбувати призначене покарання. При цьому значення мають дані про попередню поведінку особи, наявність судимостей, ставлення до виконання покарання, що дозволяє оцінити рівень її правосвідомості та схильність до протиправної поведінки.

Tetiana Bobko,

**SPECYFIKA PRZEDMIOTU
DOWODOWANIA W
POSTĘPOWANIACH KARNYCH
DOTYCZĄCYCH UNIKANIA
ODSŁUŻENIA KARY**

Суттєвим елементом є також встановлення наслідків кримінального правопорушення, які хоча й не завжди мають матеріалізований характер, однак проявляються у порушенні встановленого порядку виконання судових рішень, підриві авторитету правосуддя та фактичному нівелюванні виховної функції покарання. У цьому аспекті особливого значення набуває оцінка тривалості ухилення, його системності та впливу на можливість досягнення цілей кримінальної відповідальності.

Особливістю доказування у справах цієї категорії є специфічна слідова картина, яка має переважно матеріальний характер. До джерел доказової інформації належать вироки суду, документи органів пробації, журнали обліку явок, повідомлення про порушення умов відбування покарання, рапорти працівників установ виконання покарань, а також дані електронних реєстрів і засобів комунікації. У разі встановлення факту переховування особи можуть використовуватися також результати негласних слідчих (розшукових) дій, дані про переміщення особи, інформація з камер відеоспостереження тощо.

Щодо підтвердження факту використання додаткових засобів і знарядь реалізації злочинного умислу, то це подекуди також має місце. Попри те, що ухилення від відбування покарання традиційно сприймається як діяння, що вчиняється шляхом бездіяльності (неявка, неповернення, ігнорування встановлених обмежень), аналіз судової практики свідчить про значно складніший механізм його реалізації, який може включати використання спеціально підготовлених або придбаних засобів маскування протиправної поведінки.

Показовим у цьому контексті є вирок Долинського районного суду Івано-Франківської області від 08 квітня 2019 року, яким особу визнано винною не лише в ухиленні від відбування покарання, передбаченому ч. 2 ст. 390 КК України, але й у використанні завідомо підроблених документів (ч. 4 ст. 358 КК України). Фактичні обставини справи свідчать про те, що після закінчення строку короткочасного виїзду засуджений, усвідомлюючи обов'язок повернення до місця відбування покарання, не виконав його, а з метою приховування факту незаконного перебування поза межами установи використав підроблені медичні документи, що нібито підтверджували продовження лікування⁷.

Зазначений приклад переконливо демонструє, що ухилення від відбування покарання може супроводжуватися активним використанням додаткових засобів, спрямованих на створення уявлення про правомірність поведінки особи. У цьому випадку такими засобами є підроблені документи, виготовлені із застосуванням технічних засобів копіювання, монтажу та поліграфічного відтворення, що фактично виконують функцію інструменту приховування факту злочинної діяльності.

Окремого обґрунтування у межах предмета доказування потребує встановлення такої кваліфікуючої ознаки, як злісність ухилення, яка є конструктивним елементом складу кримінального правопорушення, передбаченого, зокрема, ст. 389-2 КК України. На відміну від формального невиконання покладених обов'язків, злісність передбачає наявність системності, наполегливості та свідомого ігнорування вимог уповноважених органів, що свідчить про стійку антиправову позицію особи.

У цьому аспекті показовим є вирок Бродівського районного суду Львівської області від 14 травня 2019 р., яким встановлено, що особа, будучи належним чином ознайомленою з порядком і умовами відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт, а також попередженою про можливість притягнення до кримінальної відповідальності, систематично порушувала покладені на неї обов'язки. Зокрема, засуджений частково відпрацював призначений строк, однак у подальшому неодноразово не з'являвся для виконання робіт без поважних причин, був притягнутий до адміністративної відповідальності за ухилення, проте, незважаючи на це, продовжив ігнорувати вимоги органу пробації, допускаючи багаторазові випадки неявки.

Artykuł poświęcony jest kompleksowej analizie cech przedmiotu dowodowego w postępowaniach karnych związanych z uchyleniem się od odbycia kary. Wykazano, że skuteczność realizacji funkcji wychowawczej prawa karnego zależy bezpośrednio od rzeczywistego wykonania orzeczonej kary, podczas gdy uchylenie się od jej odbycia niweluje osiągnięcie celów odpowiedzialności karnej i podważa autorytet wymiaru sprawiedliwości. Na tej podstawie przeanalizowano strukturę przedmiotu dowodzenia z uwzględnieniem specyfiki składników przestępstw określonych w art. 389, 390, 391 Kodeksu karnego Ukrainy. Ustalono, że przedmiot dowodowy w tej kategorii postępowań obejmuje nie tylko ogólne okoliczności określone w przepisach prawa karnego procesowego, ale także dodatkowe elementy, w szczególności prawne przesłanki powstania obowiązku odbycia kary, fakt świadomości osoby co do jej warunków, istnienie rzeczywistej możliwości wykonania nałożonych obowiązków, a także ukierunkowanie zamiaru na ich niewykonanie. Wynika z tego, że usystematyzowanie elementów przedmiotu dowodzenia w sprawach tej kategorii tworzy podstawę do zwiększenia skuteczności postępowania przygotowawczego oraz sformułowania zaleceń kryminalistycznych dotyczących przeciwdziałania uchyleniu się od odbycia kary.

Słowa kluczowe: przestępstwo, wykroczenie, postępowanie karne, kara, dowodzenie, przedmiot dowodzenia.

⁷ Вирок Долинського районного суду Івано-Франківської області [Judgment of the Dolyna District Court of Ivano-Frankivsk Oblast] від 08 квітня 2019 року у справі № 343/435/19 (кримінальне провадження № 1-кп/0343/88/19). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/80990649> (дата звернення: 05.03.2026).

З аналізу наведених обставин убачається, що злісність у даному випадку проявляється у сукупності таких ознак: по-перше, у повторюваності та тривалості порушень встановленого порядку відбування покарання; по-друге, у свідомому ігноруванні законних вимог після офіційного попередження про відповідальність; по-третє, у продовженні протиправної поведінки навіть після застосування заходів адміністративного впливу⁸. Відтак злісність є не формальною характеристикою, а результатом оцінки поведінки особи в динаміці, що свідчить про її стійке небажання виконувати покладені обов'язки.

Відтак у межах доказування у кримінальних провадженнях цієї категорії необхідно встановлювати не лише факт невиконання обов'язків, а й обставини, що підтверджують саме їх злісний характер, зокрема кількість порушень, їх періодичність, реакцію особи на зауваження і заходи впливу, а також наявність попереджень про можливу кримінальну відповідальність. Такий підхід дозволяє чітко відмежувати кримінально каране діяння від дисциплінарних або адміністративних порушень та забезпечує правильну кримінально-правову кваліфікацію дій особи.

Набуває вагомого значення і вирішення питання збирання доказів, оскільки відповідні діяння, як правило, не супроводжуються яскраво вираженими матеріальними слідами та характеризуються тривалим поведінковим процесом. У зв'язку з цим доказування ґрунтується на сукупності різномірних доказів, які у взаємозв'язку дозволяють встановити як об'єктивні, так і суб'єктивні ознаки кримінального правопорушення.

Показовим у цьому аспекті є вирок Крижопільського районного суду Вінницької області від 17 травня 2019 року, у якому суд, попри невизнання вини обвинуваченим, дійшов висновку про доведеність його винуватості на підставі комплексної оцінки доказів різної правової природи. Аналіз цього судового рішення дозволяє виокремити кілька груп доказів, що використовуються для обґрунтування предмета доказування у справах даної категорії.

По-перше, це показання свідків – працівників установи виконання покарань, які безпосередньо фіксували факти порушення засудженим встановленого режиму. Такі показання мають важливе значення для підтвердження систематичності протиправної поведінки, а також для відтворення конкретних обставин кожного окремого порушення (відмова від роботи, неявка на перевірку, порушення правил поведінки тощо).

По-друге, істотну роль відіграють службові документи, зокрема рапорти працівників установи, постанови про накладення дисциплінарних стягнень, а також матеріали внутрішнього обліку. Саме ці документи забезпечують фіксацію фактів порушень у встановленому порядку, підтверджують їх кількість, періодичність в характер, що є визначальним для доведення злісності або систематичності поведінки особи.

По-третє, важливим джерелом інформації є власні пояснення обвинуваченого, навіть у разі невизнання вини. У наведеному випадку суд обґрунтовано оцінює такі пояснення критично, зіставивши їх із іншими доказами, що дозволяє викрити їх суперечливість і спрямованість на уникнення відповідальності.

По-четверте, значення мають матеріали кримінального провадження в їх сукупності, які дозволяють встановити динаміку поведінки особи, її реакцію на застосовані заходи впливу, а також факт неоскарження дисциплінарних стягнень, що додатково свідчить про усвідомлення правомірності дій адміністрації та протиправності власної поведінки⁹.

Таким чином, наведений приклад демонструє, що доказування у кримінальних провадженнях за фактами ухилення від відбування покарання має комплексний характер і вимагає дослідження ідеальних слідів (показань), матеріальних об'єктів, зокрема документів (рапортів, постанов, облікових матеріалів тощо) та інших джерел доказової інформації. Саме їх сукупна оцінка дозволяє встановити всі елементи предмета доказування, зокрема факт порушення встановленого порядку, його систематичність, обізнаність особи та свідомий характер її поведінки.

У межах предмета доказування у досліджуваних кримінальних провадженнях самостійного значення набуває встановлення обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання, оскільки саме вони безпосередньо впливають на індивідуалізацію кримінальної відповідальності та визначення міри покарання. На відміну від інших категорій кримінальних правопорушень, у справах про ухилення ці обставини нерідко тісно пов'язані з поведінкою особи під час відбування покарання, а отже, відображають не лише наслідки злочину, а й характеристику особи правопорушника.

Показовим у цьому аспекті є вирок Деснянського районного суду м. Києва від 05 серпня 2019 року¹⁰, у якому суд, поряд із встановленням факту самовільного залишення місця обмеження волі,

⁸ Вирок Бродівського районного суду Львівської області [Judgment of the Brody District Court of Lviv Oblast] від 14 травня 2019 року у справі № 439/444/19 (кримінальне провадження № 1-кп/439/105/19). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81702995> (дата звернення: 05.03.2026).

⁹ Вирок Крижопільського районного суду Вінницької області [Judgment of the Kryzhopil District Court of Vinnytsia Oblast] від 17 травня 2019 року у справі № 134/316/19 (кримінальне провадження № 1-кп/134/22/2019). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82464782> (дата звернення: 05.03.2026).

¹⁰ Вирок Деснянського районного суду м. Києва [Judgment of the Desnianskyi District Court of Kyiv] від 05 серпня 2019 року у справі № 754/7620/19 (кримінальне провадження № 1-кп/754/828/19). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83479667> (дата звернення: 05.03.2026).

окремо дослідив обставини, що впливають на призначення покарання. Зокрема, суд визнав як пом'якшуючу обставину шире каяття обвинуваченого, яке проявилось у повному визнанні вини, погодженні з фактичними обставинами справи та наданні послідовних пояснень щодо вчиненого. Така позиція обвинуваченого дозволила суду обмежити дослідження доказів та зосередитися на оцінці його особи, що відповідає принципу процесуальної економії.

Водночас обтяжуючою обставиною суд обґрунтовано визнав рецидив злочину, що свідчить про стійку криміногенну налаштованість особи та її нездатність дотримуватися правових заборон навіть після застосування заходів кримінально-правового впливу. Особливого значення набуває той факт, що кримінальне правопорушення було вчинене під час відбування покарання за попереднім вирокком суду, що не лише характеризує негативну особу обвинуваченого, а й прямо вказує на неефективність попереднього покарання як засобу виправлення.

З аналізу наведеного прикладу випливає, що у кримінальних провадженнях цієї категорії обставини, які пом'якшують або обтяжують покарання, не є ізольованими елементами, а органічно включені в структуру предмета доказування. Вони встановлюються шляхом дослідження поведінки особи як до, так і після вчинення кримінального правопорушення, її ставлення до покладених обов'язків, рівня правосвідомості та реакції на застосовані заходи впливу.

Таким чином, доведення наявності чи відсутності пом'якшуючих та обтяжуючих обставин має здійснюватися не формально, а у взаємозв'язку з іншими елементами предмета доказування, що дозволяє забезпечити повноту оцінки особи правопорушника та обґрунтованість призначеного покарання.

Отже, предмет доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних із ухиленням від відбування покарання, має комплексний характер і охоплює взаємопов'язані обставини, що відображають як юридичні передумови виникнення обов'язку відбування покарання, так і фактичні дії (бездіяльність) особи, спрямовані на його невиконання. Такий підхід дозволяє забезпечити повноту, всебічність і об'єктивність досудового розслідування, а також створює основу для формування ефективних криміналістичних рекомендацій щодо розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень.

Висновки. Предмет доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних із ухиленням від відбування покарання, має складну, багаторівневу структуру, яка виходить за межі традиційного розуміння обставин, передбачених ст. 91 КПК України та потребує їх конкретизації з урахуванням особливостей механізму вчинення відповідних кримінальних правопорушень.

Визначальним елементом предмета доказування у цій категорії кримінальних проваджень є не лише встановлення факту невиконання покладених на особу обов'язків, а й з'ясування юридичних передумов їх виникнення, зокрема факту набрання законної сили обвинувальним вирокком суду, а також реальної можливості їх виконання. При цьому обізнаність особи щодо умов відбування покарання у більшості випадків має об'єктивний характер, оскільки підтверджується фактом початку відбування покарання та належного ознайомлення із встановленими правилами.

Спосіб учинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із ухиленням від відбування покарання, характеризується поєднанням пасивних і активних форм поведінки та може включати використання додаткових засобів і знарядь, спрямованих на маскування протиправної діяльності. Це зумовлює необхідність розширення меж доказування та залучення спеціальних знань, зокрема у сфері техніко-криміналістичного дослідження документів і цифрової інформації.

Такі ознаки, як злісність ухилення, повинні розглядатися як самостійний елемент предмета доказування, який встановлюється шляхом аналізу поведінки особи в динаміці, з урахуванням системності порушень, реакції на заходи впливу та наявності попереджень про кримінальну відповідальність. Це дозволяє відмежувати кримінально карані діяння від адміністративних чи дисциплінарних порушень.

Доказування у справах цієї категорії має комплексний характер і базується на сукупності різних видів доказів – показань свідків, службових документів, матеріалів обліку, пояснень обвинуваченого, а також інших джерел інформації, які у взаємозв'язку дозволяють встановити як об'єктивні, так і суб'єктивні ознаки кримінального правопорушення.

Окремо обґрунтовано, що обставини, які пом'якшують або обтяжують покарання, у кримінальних провадженнях цієї категорії органічно інтегровані у предмет доказування, оскільки безпосередньо відображають поведінку особи під час відбування покарання та рівень її правосвідомості, що має визначальне значення для індивідуалізації кримінальної відповідальності.

Таким чином, специфіка предмета доказування у кримінальних провадженнях щодо ухилення від відбування покарання зумовлена поєднанням юридичних, поведінкових та організаційних чинників, що відображають особливості механізму реалізації злочинного умислу. Результати дослідження можуть бути використані як теоретична основа для подальшого розвитку криміналістичних рекомендацій, а також для удосконалення практики досудового розслідування та судового розгляду відповідної категорії кримінальних правопорушень.

References

- Bondar, V. S. (2025). *Predmet dokazuvannia u kryminalnykh provadzhenniakh, vidkrytykh za oznakamy terorystychnykh aktiv. Nove ukrainske pravo*, (3), 162–176. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.3.21> [in Ukrainian].
- Yefimenko, T. S. (2025). *Predmet dokazuvannia u kryminalnykh provadzhenniakh shchodo voiennykh zlochyv. Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*, 36(3), 232–243. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2025.3.17> [in Ukrainian].

- Provotorov, O. P., & Kozakova, I. V. (2025). Teoretychni aspekty predmeta dokazuvannia u kryminalnomu provadzhenni shchodo yurydychnykh osib za zakonodavstvom Ukrainy. *Pravo i suspilstvo*, (1), 398–403. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.1.58> [in Ukrainian].
- Mendzhul, M. V. (2025). Predmet dokazuvannia u spravakh pro nenalezhne vykonannia medychnymy pratsivnykamy svoikh obov'iazkiv. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*, 1(91), 382–386. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.1.55>. [in Ukrainian].
- Romanuskas, K., & Fedotenko, A. (2026). Zlochyny u sferi nadannia profesiinoi pravnychoi dopomohy: osoblyvosti predmeta dokazuvannia. *Nauka i pravookhorona*, 1(71), 185–193. DOI: <https://doi.org/10.33270/05267101.19> [in Ukrainian].
- Vyrok Samarskoho raionnoho sudu m. Dnipra vid 09 sichnia 2019 roku u spravi № 206/5/19 (kryminalne provadzhennia № 1-кп/206/125/19). *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79091076> [in Ukrainian].
- Vyrok Dolynskoho raionnoho sudu Ivano-Frankivskoi oblasti vid 08 kvitnia 2019 roku u spravi № 343/435/19 (kryminalne provadzhennia № 1-кп/0343/88/19). *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: [https://reyestr.court.gov.ua/Review/80990649\(data_zvernennia: 05.03.2026\)](https://reyestr.court.gov.ua/Review/80990649(data_zvernennia: 05.03.2026)).
- Vyrok Brodivskoho raionnoho sudu Lvivskoi oblasti vid 14 travnia 2019 roku u spravi № 439/444/19 (kryminalne provadzhennia № 1-кп/439/105/19). *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81702995> [in Ukrainian].
- Vyrok Kryzhopilskoho raionnoho sudu Vinnytskoi oblasti vid 17 travnia 2019 roku u spravi № 134/316/19 (kryminalne provadzhennia № 1-кп/134/22/2019). *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82464782> [in Ukrainian].
- Vyrok Desnianskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 05 serpnia 2019 roku u spravi № 754/7620/19 (kryminalne provadzhennia № 1-кп/754/828/19). *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83479667> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії: 06.03.2026 / Рецензовано 07.04.2026 / Прийнято до друку 29.04.2026 /
Доступно онлайн 30.05.2026

Приклад цитування:

- Бобко, Т. (2026). Особливості предмета доказування у кримінальних провадженнях щодо ухилення від відбування покарання. *Архів кримінології та судових наук*. 1 (13). 41-48. DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.13.2026.01>